عبدالباري جهاني
۲۰۲۰/۰۸/۱۱

شاه شجاع، امیر دوست محمد خان او برتانیه

اوه ویشتمه برخه

دریم فصل

شاه شجاع د کابل پر تخت:

د شمال پر لوري د دوست محمدخان له تللو او د جګړې له پرېښودلو سره د کابل میدان د برتانیې د پوځونو لپاره خالي سو او هغوی له جنګه پرته دې ښار ته ننوتل. د اګسټ پر اوومه شاه شجاع، له انګرېزي پوځیانو سره د کابل ښار ته داخل سو. له هغه سره پر یوه ځنګ باندي مکناټن او پر بل اړخ الیکزانډربرنس روان وو او خلکو له کړکیو او د بامونو له سرونو د هغه ننداره کوله. خلکو په پاچا کي هغومره رې نه واهه لکه د انګرېزانو عسکرو او د هغوی لباسونو او نابلدو سپینو مخونو ته چي متوجه وه. یوه انګرېز صاحب منصب وروسته ولیکل چي دا مراسم د پاچا د هرکلي نه بلکه د یوې جنازې د مراسمو په څېر وه. ښایي بل هیڅ وخت تر دغه بېخونده مراسم نه وي تېر سوي. (کې ص ۴۶۱)

جنرال کین، د بمبی له فرقې سره، له کابل څخه، هند ته له ستنېدلو مخکې، ځوان صاحب منصب هینري ډیورنډ ته، چي له ده سره یو ځای له افغانستانه ووت، یوه ورځ وویل زه باید تاته مبارکي ووایم چي له دې هیواده وزې. زما دا خبره درسره ولیکه چي په دې وطن کي به ډېر ژر یوه لویه فاجعه منځته راځي. (ریچرډز ص ۲۱)

څوک چي په کابل کي د شاه شجاع د هرکلي په مراسمو کي حاضر ول، او خپل یاداشتونه یې لیکلي دي، تقریباً ټول وايي چي په کابل کي د شاه شجاع هرکلی تر کندهار هم سوړ وو او حتی خلکو لېترلږه سلام ورته ونه وایه. څه مراسم چي جوړ سوي وه هغه هم د امیر پوځ او دربار جوړ کړي وه. د هغو شپو او د کابل د خلکو د احساس په باره کي یو یاداشت خو وایی چي د کابل خلک په دې ښه پوهېدل چي شاه شجاع د انګرېزانو د پوځ په زور راغلی دی او چي دا پوځ نن ووزي سبا ته به شاه شجاع نه وي. په کابل کي خلکو په عامه وویل چي که دا سورکوټي له افغانستان څخه ووزي شاه شجاع هم نه سي پاتېدلای. (سیتارام ص ص ۱۰۱-۱۰۲)

انګرېز صاحب منصبانو په کابل کي ډېر زیات کار نه درلود. په بازارونو کي ګرځېدل، ښار ته نیژدې شاوخوا ته تلل. ښکارونه یې کول، آسونه یې ځغلول، ټینیس او کرکېټ یې کاوه او افغانانو به یې ننداره کوله. یوه قومي مشر، یوه انګرېز صاحب منصب ته، د انګرېزانو په برخه کي د افغانانو احساسات ډېر ښه ورته بیان کړي وه. هغه یوه صاحب منصب ته ویلي وه چي کشکي تاسي موږ ته د د دوستانو په توګه راغلي وای نه د دښمنانو په توګه. تاسي هر یو جلا جلا ښه خلک یاست، خو چي په لښکر راغلي یاست نو نفرت درڅخه لرو. (ډال ریمپل ص ۱۹۴)

د کابل د اشغال په لومړیو شپو ورځو کي، په کابل او نیژدې شاوخوا کي، لکه څرنګه چي ځینو کسانو یې انتظار درلود وضع آرامه وه. کابل له جنګه پرته نیول سوی وو او یوازینی سړی چي مقاومت به یې کاوه، امیردوست محمدخان وو، هغه د شمال لوري ته تېښتېدلی وو. انګرېزانو له بل چا څخه د مقاومت کولو انتظار نه درلود. صاحب منصبانو فکر وکړ چي په کابل کي یې پاته کېدل دوام کوي نو له هند څخه یې خپلې ښځې را وغوښتلې او د برنس په څېر نورو معتبرو کسانو لا هندی او کشمیری نوکراني هم را وبللې. د انګرېزانو عسکري کمپ له فېشني ښځو ډک سو. کانسرټونه او راز راز سپورټونه او سات تیري پیل سول او خلک پوه سول چي پر افغانستان باندي د انګرېزانو یرغل یوازي د شاه شجاع د کښېنولو په خاطر نه وو بلکه دا یو دایمي اشغال دی؛ او انګرېزان غواړي د تل لپاره پاته سي. (والر ص ۱۵۹)

سړي ته سوال پیدا کیږي چي انګرېزانو افغانستان ته له راتللو او د دې هیواد له اشغالولو څخه څه مطلب درلود؟ که د دوی مطلب د دې هیواد دایمي اشغال او د روسیې په مقابل کي د دې هیواد دایمي ساتل وه نو باید چي د هند په څېر یې لوی پوځي مرکزونه پکښې جوړ کړي او اداري سستم یې په عامه په خپل کنټرول کي اخیستی وای. او که یې مطلب د خپل ګوډاګي شاه شجاع پاچا کول او د دوست محمدخان لیري کول وه نو بیا خو یې باید خپل هغه پوځي قوت

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

چې افغانستان ته یې راوړی وو په لوی لاس کمزوری کړی نه وای. څکه دوی ته معلومه سوه چې هغسې چې دوی فکر کاوه د دوی ګوډاګی شاه شجاع په هغه اندازه محبوبیت نه درلود.
دوی ولیدل چې په کندهار کې خانانو او عوامو د شاه شجاع ډېر سوړ هرکلی وکړ. دا یوازې مکناټن وو چې هر څه یې په سترګو ګل او ګلزار ورتلل نور نو ټولو هغو کسانو چې د شاه شجاع د هرکلي ننداره یې کړې او خاطرات یې لیکلي دي وایي چې خلکو د هغه تر ځنګ روانو انګرېزي صاحب منصبانو ته په ښه سترګه نه کتل. حقیقت هم دا دی چې د کندهار په سلو کې تر نهه نیوي زیاتو کسانو په ژوند کې اروپایي عسکر او عیسوي مذهبه کسان په سترګو نه وه لیدلي. انګرېزانو ولیدل چې له کندهاره څخه تر کابل پورې څو ځایه له مقاومت سره مخامخ سول او په دې ښه خبر وه چې، په لومړي قدم کې یې، د بارکزیو یوه لویه قبیله خوابدې کړې او حتی غلیمه کړې ده او هغوی به د خپل اقتدار د بیرته تر لاسه کولو لپاره حتماً تلاښ کوي.
د شاه شجاع زوی شهزاده تیمور له انګرېزي لښکرو سره، چې، په لودیانه کې، د ګورنر جنرال سیاسي استازي، کپتان وېډ یې مشرتوب کاوه او د سیکهانو پوځي ملاتړ ورسره وو، د لاهور او پېښور له لارې کابل ته روان وو. د کپتان وېډ او سیکهانو له قوتونو سره، د خیبر په دره کې، څو ځایه مقاومت وسو او یو شمېر عسکر یې قتل سول. کپتان وېډ د خیبر په دره کې درې پوځي مرکزونه جوړ کړل او لا وېډ ایله جلال آباد ته رسېدلی وو چې د اپرېدیو مشر مصري خان او نورو اپرېدیو قبایلو هغه مرکزونه له منځه یووړل. د خیبر دره نه پخوا مطمینه او مصوونه وه او نه له دې وروسته کراره پاته سوه. خو مکناټن، د دې لپاره چې خپل برې وښیي، له کابل څخه د دریو فرقو عسکرو او پنځو شپږو ډېرو قوي جنرالانو په ایستلو سره په لوی لاس خپل قبر وکیندی. سرجان کې دا موضوع ډېره ښه سپړلې ده.
« له شاه سره د خپلو خلکو علاقه نه وه. دی به ښایي په بالاحصار کې ناست وو خو پر افغانانو باندې یې حکومت نه سوای کولای. شاه پخپله په خپل قوت اعتماد نه درلود. ده هیڅ فکر نه کاوه چې د دوست محمد قوت مات سوی او هغه له منځه تللی دی. ده اوس هم هغه په خپلو خیالاتو کې لیدی چې د هندوکش په لمنو کې ګرځي او اوزبک پر ځان را ټولوي او بیا د کابل د تخت د نیولو کوښښونه کوي. د برتانیې ډېرو او مهمو پوځیانو په افغانستان کې د انګرېزانو پر پاته کېدلو اعتراض درلود او دا هغه اعتراض وو چې شاه شجاع هم تر یوه ځایه ورسره ملګری وو. په هند کې ډېرو نورو سیاستمدارانو او پوځیانو لا ښایي بل ډول اعتراضونه درلودل او هغوی ته باید هرو مرو توجه سوې وای. مګر د شاه شجاع یوازې پرېښودل دونه خطرناکه اقدام او تجربه وه چې باید په سپکه سترګه ورته کتل سوې نه وای. د شاه ډېر زړه غوښتې چې د انګرېزانو له کنټروله بېغمه وای خو په دې پوهېدی چې که هغوی نه وه دی به څرنګه ځان ساتي؟ د برتانیې پوځیانو هم غوښتل چې له افغانستانه ووزي خو په دې باندې چا باور نه درلود چې شاه شجاع به، د دوی له مرستې پرته، خپل قدرت وساتلای سي. که دوی شاه شجاع یوازې پرې ایښی وای او هغه خپلو مخالفینو پرزولی او له ملکه شړلی وای نو دا خو د دوی لپاره ډېره لویه ناکامي او د حکومت لپاره لویه بې حیثیتي وه. » (کې ص ص ۴۶۳-۴۶۴)
په دې منځ کې شاه شجاع یو عجیب حالت درلود. شاه شجاع له شاهي قدرت سره نابلده نه وو. هغه د خپل ورور شاه زمان د پاچهۍ په وخت کې په پېښور کې تقریباً مستقل واکمن وو او بیا ، د شاه محمود له پرزولو څخه وروسته، شېرکاله د افغانستان، پنجاب، سند او بلوچستان پاچا وو. هغه غوښتل چې خپل پخوانی قدرت ولري؛ خو په دې پوهېدی چې پاچهي په یوازې سر ساتلای نه سي او باید چې د انګرېزانو پوځ او مالي مرسته ورسره وي. ده نه غوښتل چې تش ګوډاګی و اوسي مګر دا څرنګه ممکنه وه چې قدرت او پاچهي د ده وي او پوځ او مالي زور د برتانوي هند د حکومت وي. ده باید د مستقل قدرت د ټینګولو لپاره پر خپل قوم او اولسونو باندې تکیه کړې وای خو له خپل قوم څخه په هغه ورځ پردی سوی وو چې له پردیو لښکرو سره وطن ته ستون سو. ملیسن د ده او د مکناټن وضع ډېره ښه تشریح کړې ده:
« شاه شجاع، د خپل قدرت د ثبات لپاره، په هیڅ توګه د مکناټن ملاتړ او اعتماد له ځان سره نه درلود. دی د قبایلو له لویو مشرانو څخه تل په وهم کې وو. دی د هغوی له قوت، زړه ورتیا او جاه طلبیو څخه تل بېرېدی. ده دا هیڅ وخت نه سوای هېرولای چې دغو خانانو یو وخت څرنګه له قدرته پرزولی وو. د ده غرور دا اجازه نه ورکوله چې هغوی پخلا کړي او جوړه ورسره وکړي. ده هغوی په یوازې سر نه سوای ځپلای، مګر د برتانیې د پوځي قوت په زور یې کوټلای سوای. ده مکناټن، په راز راز دلایلو او چلونو، په دې قانع کړ چې باید یوه مجهزه قوه ورسره ولري. ده دا قوه تر لاسه کړه. نو بیا د ده دریځ څه وو؟ ده ته داسې حالت په برخه سو چې تر دې نو خرابېدلای نه سوای. هغه ازادي چې هر انسان مینه ورسره لري، او ده هم طبعا ورسره درلوده، محدوده سوه. دی د خارجي برچو په زور پر قدرت ناست وو.
د مکناټن حالت هم تر ده چنداني بهتر نه وو. هغه چې د خارجي برچو سالار وو، په دولت کې دوهم مقام سو. هغه چې قدرت واخیست نو د ټولو خلکو نفرت ورڅخه کېدی. د هغه پاچا نفرت ورڅخه کېدی چې د ده په توره یې تاج او تخت تر لاسه کړی وو. د خلکو څکه نفرت ورڅخه کېدی چې ده د هغه پاچا ملاتړ کاوه چې دوی نفرت ورڅخه درلود. په دې صورت کې نو له ټکر څخه هیڅ چاره نه وه. » (ملیسن ص ص ۳۸۶-۸۷)

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په خیر و لولئ

که څه هم چې افغانانو په کندهار اووروسته د غلجیو په سیمو کې فرنګیانو ته خپل نفرت ښودلی وو خو ځینو یې لکه چې تر ډېره وخته پورې ځیني پیښې تصادفي بللې. د کابل د اشغال څخه لږ وروسته د انګرېزانو یو عالي رتبه صاحب منصب ډګروال هیررینګ د وردګو په ولایت کې، لکه په هندوستان یا اینګلینډ کې، په آزاده هوا کې قدم واهه. ملګرو یې څو ځله منع کړی وو خو ده د چا په خوله نه کوله او یوه ورځ یې پر یوه غونډۍ باندې له څو تنو افغانانو سره خبرې کولې چې هغوی حمله ورباندې وکړه او په چړو یې داسې ټوټې ټوټې کړی وو چې مړی یې له پېژندلو ایستلی وو. (ډال ریمپل ص ۱۹۶)
دا یوازې لارډ اکلینډ، مکناټن، جنرال الفینسټون او ځیني نور ساده ګان نه وه چې د افغانستان اشغال او ساتل یې اسانه کار بللی وو؛ بلکه داسې ښکاري چې دا په انګرېزانو کې یوه عمومي عقیده وه. انګرېزانو د اشغال په لومړیو ورځو کې ولیدل چې د وطن هره طبقه خلک یې مخالف دي او یوازې هغه کسان یې طرفداري کوي چې د دوی په اشغال او د شاه شجاع په واکمني کې یې سمدستي او عاجلي ګټې درلودلې. مګر بیا یې هم ځانونه په زور غولول؛ او فکر یې کاوه چې هر څه مخ پر سمبېدلو دي او د هغه چا پر خبرداریو یې، چې د افغانستان حالات یې په بل نظر کتل، غوږنه کاږه او سترګې ړندې کړې وې.
د انګرېزي پوځ اعلی قوماندان جنرال کین، چې د افغانستان د اشغال په لومړیو ورځو کې یې، د هند پر لور د وتلو په وخت کې، ځوان هینري ډیورنډ ته ویلي وه ته خوشبخته یې چې له دې هیواد څخه وزې ځکه چې زه دلته یوه فاجعه راتلونکې وینم. همدغه جنرال، د غزني د قلا او ښار له فتح کولو څخه وروسته خپل ټېپیان او ناروغان، چې تر کابل پورې یې سفر نه سوای کولای، په غزني کې پرېښودل او دغه راز یې د توپچې یوه وړه قطعه د شاه شجاع له دوو سوو سپرو سره هلته ځای پر ځای کړه. فاریسټ لیکي چې دا یوه وړه قطعه وه او د داسې یوې مهمي قلا د ساتلو وظیفه ورکړه سوې وه چې شاوخوا دښمنان ورباندې را ګرځېدلي ول. پوپلزي پاځون ته تیار ولاړ وه او غلجي خو ځکه په غوسه وه چې له کندهار څخه تر کابل او له کابل څخه تر جلال آباد پورې یې د لارو کنټرول له لاسه نه ورکاوه. په دغه وخت کې کرنل هیررینګ له کندهار څخه کابل ته د پوځ له خزانې سره را روان وو او د غزني او کابل په منځ کې یې، له خپل کمپ څخه یوه څه لیرې، قدم واهه چې پښتنو ټوکر ټوکر کړ. نیویل چمبرلېن وایي چې د سپټمبر پر اووه لسمه کپټان اوټرام د کمپ له دېرش میلي څخه خبر راکړ چې کرنل هیررینګ وژل سوی او دی د قاتلانو د تعقیبولو لپاره مرستې ته ضرورت لري. د نیویل ورور کرافورډ چمبرلېن چې، له پنځو سوو عسکرو سره، د اوټرام مرستې ته ورغلی وو، لیکي: « یاغیان د خپلو مورچو په قوت باوري وه او پر موږ باندې یې د توپکو ډزې پیل کړې. د دوی مشرانو توري ځلولې او هندوستاني عسکرو ته یې نارې وهلې چې مخته راسی. زموږ عسکرو دوی شاوخوا محاصره کړل او دې لوړو غونډیو ته په ختلو کې له سختو ستونزو سره مخامخ سول. سره له هغه چې دوی په ښو مورچلونو کې ځای نیولی وو مګر موږ بشپړه ماته ورکړه. ډېر یې ووژل سول او ۱۲۰ تنه مو، چې ځیني یې زخمیان ول، ژوندي ونیول. (فاریسټ ص ص ۴۹-۵۰)
انګرېزانو ولیدل چې په کندهار کې یې په لومړۍ هفته کې پر دوو صاحب منصبانو باندې په ارغنداو کې حمله وسوه او یو یې په تورو او چړو وواژه . له کندهار څخه تر غزني پورې یې د زرهاوو غلجیو مقاومت او حملې ولیدلې او په وردګو کې یې د خپل ډګروال قتلېدل او په غرونو کې مقاومت ولیدی؛ خو بیا یې هم فکر کاوه چې وضع به نن او سبا ته کراره سي. دوی په دغو خیال پلوونو کې ډوب وه او نه یوازې یې له احتیاطه کار وانه خیست بلکه هر څه تېرى چې یې په وس کېدی هغه یې وکړ.
د کابل خلکو په حقیقت کې د نفرت حق درلود؛ او هغه قومي مشر، چې هر څوک وو، حقیقت یې ویلی وو. چې موږ تاسې فرنګیانو، هر یوه، ته په ښه سترګه ګورو خو ستاسې له لښکر څخه نفرت لرو. لومړی خو نه د کابل او نه د کندهار خلکو فرنګیان لیدلي ول او داسې خو یې بیخي فکر نه وو کړی چې یوه ورځ به د دوی پاچا د فرنګیانو د لښکر په زور پر تخت کښینول کیږي، او د خلکو د خیر او شر فیصلې به د هغوی په لاس کې وي. له هغوی سره ځیني داسې کارونه راغلل چې د خلکو پر مذهبي احساساتو برسېره د هغوی پر عنعناتو او کلتور باندې حمله وه.
استعماري قدرتونه چې هر هیواد ته ځي نو له ځان سره اداري فساد، قومي بې اتفاقي او فحشاء وړي. د دې مثالونه دونه زیات دي چې موږ له موضوع څخه لیرې کوي. تقریباً ټول تاریخي متون په دې عقیده دي چې فرنګیانو ډېر ژر په کابل کې فحشاء پیل کړه او شکایتونه یې د انګرېزانو تر عالي رتبه مقاماتو او شاه شجاع پورې ورسېدل. البته هیچا د چا پر شکایت غوږ ونه نیوی.
د شاه شجاع ځینو طرفدارانو او خیرغوښتونکو هغه ته، له دې ناحیې، شکایت وکړ او ورته ویې ویل چې په کابل کې د فاحشه ګریو بازار دومره تود سوی دی چې د فرنګیانو عسکر په سپینه ورځ ښایستې ښځې پر آسونو سپروي او قشلو ته یې بیایي. دې ښځو ډېرښایسته او قېمتي لباسونه اغوستي وي او څوک نه پوهیږي چې دا د اشرافو له کورنیو دي او که له ټیټو او بد اخلاقو کورنیو څخه راځي. دوی پاچا ته وویل چې ستاسې دښمنان په دې موضوع کې ستاسې پر ضد کار اخلي او وایي چې زموږ پاچا د دغو بدکاریو مخه نه سي نیولای. شاه شجاع مکناټن ته شکایت وکړ او هغه په ډېره بې پروایی ورته وویل چې که زه صاحب منصبان له دې کار څخه منع کړم نو هغوی به په راز راز نورو ناروغیو اخته سي. (هراتي ص ۱۲۴)

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په څیر و لولئ

سیتارام وایي سره له هغه چې د خلکو له فرنګیانو څخه ښه نه راتلل خو ډېر اشراف د هغوی ملګري سول. د اشرافو د کورنیو ښځو له فرنګیانو سره پټي رابطي ټینګي کړي. دی وایی سره له هغه چې د دغي مسلې په ارتباط په کابل کې څو ځله فرنګیان په چړو زخمیان سول او ډزي وربانديي وسوې، خو فحشاء منع نه سوه او ډېرو کسانو د خپلو سیاسي او مادي ګټو لپاره خپلو ښځو ته اجازه ورکوله چې له فرنګیانو سره ولاړې سي. (سیتا رام ص ۱۰۳)
دا خبري دونه ډېري سوې چې د افغانانو حوصله یې تنګه کړه. په دې سلسله کې د امیردوست محمدخان ورېرې شاهجهان بیګم له کپتان رابرټ وار برټن سره واده وکړ او د نکاح شاهدان یې برنس او لیفټیننټ سټرټ ول. له دغي ښځي څخه د انګرېزانو مشهور صاحب منصب ډګروال سررابرټ وار برټن وزېږېدی، چې د هند په شمال لوېدیځه صوبه کې یې په ډېرو مهمو جنګونو کې برخه اخیستي ده. دغه راز په قلات کې د انګرېزانو سیاسي استازي لیفټیننټ لینچ د ولو خان په نوم د شمولزو د یوه لوی خان له لور سره واده وکړ؛ چې د افغانانو لپاره په هیڅ توګه د منلو کار نه وو. (ډال ریمپل ص ص ۱۹۹-۲۰۰)
که څه هم چې دا خو د حلالي نکاح خبري وې خو د افغاني کلتور لپاره حتی اوس هم د زغملو نه دي. مګر د دي ترڅنګ د ښځو د تښتول کېدلو او د انګرېزانو کورونو ته، چې ډېر یې د ښار په مرکز او د خلکو په منځ کې وه، د ښځو د تګ راتګ کیسي په افغانستان کې د « یک زاغ و چهل زاغ » په ډول خپرېدلي او د خلکو سره یې د انګرېزانو څخه موجود نفرت لس چنده کاوه.
موهن لال په دې برخه کې ډیرو بدو کیسو ته اشاره کوي. عطامحمد، تاریخ سلطاني او ډېر نور متون د انګرېزانو سره د افغانانو د مخالفت او دښمنی د زیاتېدلو یو لوی علت دغه بولي. په دې منځ کې د الیکزانډر برنس کور ډېر مشهور وو.
د انګرېزانو د اعمالو په مقابل کې د خلکو نفرت دونه عام سو چې حتی سردار سلطان محمدخان ،چې د انګرېزانو سره په دوستي مشهور وو، امیر دوست محمدخان ته یو لیک واستاوه، چې د انګرېزانو لاسته ولوېدی، او په هغه کې یې لیکلي وه چې زه تاته نه سم ویلای چې دي فرنګیانو زموږ په وطن کې کوم ظلمونه ونه کړل. ځیني خلک په عامه عیسیویان سوي دي او ځینو فحاشیو ته مخه کړې ده. غله دانه ډېره ګرانه سوې ده. خدای دي دغه لعنتیان زموږ له هیواده وباسي. د دوی له ځرګندېدلو سره زموږ له وطنه دین او حیا دواړو کوچ کړی دی. (ډال ریمپل ص ۲۱۲)
په اینګلینډ کې د برنس دغه د رسوایی کیسي خپرېدلي او هغه په دې مسله کې تر ټولو لوی تېری کوونکی ګڼل کېدی. برنس په دې پوهېدی چې په افغانستان کې له ښځو سره د غیرمشروع اړیکو درلودل څه عواقب لري او په دې هم پوهېدی چې په دغه اړه خپرو سویو رپوټونو کې د ده نوم تر ټولو زیات یادیږي، بیا یې هم دوام ورکاوه. (والر ص ۱۵۹)
هغه انګرېزصاحب منصبان چې د خلکو د ښځو او مینځیانو په تښتولو او پټولو کې یې لاس درلود د برنس له لوري حمایه کېدل او برنس ته چا څه ویلای نه سوای. له مشهور عبدالله خان اڅکزي سره د برنس اړیکي له ډېره وخته ښه نه وه خو کله چې د هغه یوه ښایسته مینځه یوه انګرېز صاحب منصب خپل کورته ورځخه یووړه نو عبدالله خان خپل وراره د برنس کورته د شکایت لپاره واستاوه او هغه منفي جواب ورکړ، حتی تهدید یې کړ. د ناظر علي محمد ښځه له یوه بل افسر سره ولاړه او د هغه په کورکي ورسره اوسېدله. په دې کیسه هر څوک خبر ول خو برنس د چا پر شکایت غوږ ونه نیوی. په دغه ارتباط ټولي قضیي برنس ته راجع کېدلي او هغه به د خپلو انګرېزي صاحب منصبانو طرفداري کوله. دا شکایتونه دونه زیات سول چې په عامه توګه د انګرېزانو او په خاصه توګه د برنس پر ضد د افغانانو، په تېره بیا هغو مشرانو او اشخاصو چې عزت یې لوټل سوی وو، د عام نفرت او قهر سبب سو. (موهن لال دوهم جلد ص ص ۳۹۳- ۳۹۸)
په کابل کې د مکناټن له وژل کېدلو او د انګرېزانو د پوځ له تباه کېدلو څخه څه باندي یوه میاشت وروسته، شاه شجاع لارډ اکلینډ ته په یوه لیک کې د همدغي موضوع په باب تقریباً همدغه خبري ولیکلي. ده هغه ته لیکلي وه چې څو ځله مي مکناټن ته وویل چې په کابل کې د انګرېزانو صاحب منصبان د خلکو ښځي عسکري چونۍ ته بیایي او ما پخپلو سترګو لیدلي دي او له دې څخه به یوه ورځ یوه لویه هنګامه جوړه سي خو هغه زما پر خبره غوږ ونه نیوی. شاه شجاع وایی ما مکناټن ته وویل چې ما هغه خلک چې له دغي ناحیي څخه یې شکایتونه کول ترټلي او ورته ویلي مي دي چې د انګرېزانو نوم به نه بدوی او که د هر چا ښځه چا په زور ورځخه بوتله ما ته دي خبر راکړي چې زه تحقیق وکړم. (کې ص ۳۶۴)

نوربیا

د شاه شجاع اداره:

عبدالباري جهاني

شاه شجاع، امیر دوست محمد خان او برتانیه, شیرو ویشتمه برخه

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنيزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ